

Nr 43

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1961/62, i vad avser försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

(1:a avd.)

1:o) **Inledning.** I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t beträffande kapitalbudgeten (bilaga 26, punkt 1, s. 1—8 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 3 januari 1961) föreslagit riksdagen att dels godkänna vad i förenämnda statsrådsprotokoll föreslagits beträffande sammanföring av arméns, marinens och flygvapnets delfonder av försvarets fastighetsfond till en gemensam delfond, benämnd kasernbyggnaders delfond, dels godkänna vad departementschefen i samma statsrådsprotokoll föreslagit beträffande utnyttjandet av investeringsanslagen under försvarets fonder.

För budgetåren 1958/59, 1959/60 och 1960/61 har under försvarsdepartementets kapitalbudget anvisats respektive 117,17, 172 och 168,536 miljoner kronor, vilket inneburit en avsevärd nedskärning av de äskanden, som myndigheterna framlagt.

De av myndigheterna för nästa budgetår äskade anslagen under kapitalbudgeten uppgår till sammanlagt cirka 222 miljoner kronor.

1960 års försvarskommitté har förordat en samordning av drift- och kapitalbudgeten samt därvid framhållit, att särskilda åtgärder erfordras för att under de närmaste budgetåren kunna åstadkomma en bättre överensstämmelse mellan den verksamhet som finansieras över driftbudgeten och den som bekostas av medel under kapitalbudgeten. Med hänsyn till vad kommittén anfört rörande de statsfinansiella utvecklingstendenserna har kommittén emellertid framhållit, att för de närmaste budgetåren uppmärksamheten borde inriktas på andra åtgärder än anslagshöjningar. Därest kommitténs förslag om en gemensam ram för drift- och kapitalbudgeten med visst årligt tillägg för teknisk utveckling genomfördes, komme emellertid successivt ett något ökat utrymme att stå till myndigheternas förfogande. Kommittén har i detta sammanhang framhållit, att möjligheterna att tillgodose byggnads- och anläggningsprojekt komme att bli begränsade och nödvändiggöra en sträng angelägenhetsgradering av aktuella

projekt. Anordningen med en gemensam ram för drift- och kapitalbudgeten medförde dock, att från år till år förskjutningar kunde ske mellan dessa budgeter.

Departementschefen ansluter sig till försvarskommitténs förslag om en gemensam ram för drift- och kapitalbudgeten. Inom den av departementschefen i det föregående föreslagna ramen för nästa budgetår räknar han med att kapitalbudgeten upptages med, inklusive tillägg för teknisk fördyring, 174 miljoner kronor.

Försvarskommittén har i sitt betänkande framhållit att i första hand andra möjligheter än anslagshöjningar bör begagnas för att intensifiera verksamheten under försvarets kapitalbudget, nämligen främst anslags-tekniska förändringar och åtgärder för höjande av projekteringskapaciteten. Såsom lämpliga åtgärder har kommittén föreslagit minskning av antalet i riksstaten upptagna anslag och upphävande av bindningar av outnyttjade belopp. Vidkommande utnyttjade belopp har kommittén rekommenderat, att riksdagens bemyndigande utverkas att utnyttja medel som anvisats för visst objekt å kapitalbudgeten såsom investeringsanslag i försvarets fonder för annat objekt, under förutsättning att totalkostnaderna för pågående objekt icke ökas utöver vad som skulle varit fallet därest i stället det ursprungliga objektet påbörjats.

I enlighet med vad försvarskommittén förutsatt har en översyn av anslagsuppställningen för investeringsanslagen verkställt inom försvarsdepartementet. Det förslag som därvid framkommit och till vilket departementschefen ansluter sig innebär, som redovisas i det följande, åtskilliga förenklingar.

De förslag departementschefen nu anser sig böra framlägga innebär i huvudsak följande. I avbidan på resultaten av den påbörjade översynen av redovisningen av försvarets befästningar bör från och med nästa budgetår de hittillsvarande arméns, marinens och flygvapnets delfonder av fastighetsfonden sammanföras till en gemensam delfond, benämnd Kasernbyggnaders delfond. På sätt närmare angives vid anmälan av de olika anslagsrubrikerna i det följande bör investeringsanslagen i försvarets fastighetsfond, vilka icke avser anläggningar av natur att böra invärderas i befästningars delfond, sammanföras till sex anslagsrubriker, Byggnadsarbeten för gemensamma ändamål, Byggnadsarbeten för armén, Byggnadsarbeten för marinens, Byggnadsarbeten för flygvapnet, Flygfältsarbeten m. m. samt Markförvärv för övningsfält m. m. Vid utgången av innevarande budgetår kvarstående utnyttjade belopp å de äldre anslagen bör få överföras till motsvarande nya anslag. Departementschefen förutsätter, att Kungl. Maj:t erhåller riksdagens bemyndigande att utnyttja dessa i enlighet med vad försvarskommittén angivit.

I fråga om befästningars delfond är departementschefen icke för närvarande beredd föreslå någon principiell förändring beträffande anslags-

uppställning m. m. Det omedelbara behovet av ett sammanförande minskar också något vid genomförande av vad 1960 års försvarskommitté föreslagit beträffande befogenhet för Kungl. Maj:t att utnyttja outnyttjade belopp m. m. Departementschefen biträder kommitténs förslag.

I likhet med försvarskommittén anser departementschefen, att fortifikationsförvaltningens projekteringskapacitet snarast bör höjas. Med hänsyn till pågående översyn av ämbetsverkets organisation är departementschefen emellertid icke beredd att nu framlägga förslag i ämnet. Departementschefen framhåller angelägenheten av att en plan för byggnads- och anläggningsobjekt för de närmaste åren snarast upprättas av vederbörande myndigheter. Även framhålles vikten av att projekteringsverksamheten bedrivs så att tillgång finnes till en reserv av lämpliga färdigprojekterade objekt, vilka är av den angelägenhetsgrad att de bör komma till utförande under de närmste åren och som snabbt kan igångsättas när så ur arbetsmarknadssynpunkt erfordras.

Departementschefens förslag innebär, att de sammanlagda anslagsbeloppen under försvarets fonder ökas från 168,536 miljoner kronor för innevarande budgetår till 174 miljoner kronor för budgetåret 1961/62 eller med 5,464 miljoner kronor. Härvid är dock att märka, att ifrågakvarande anslagsbelopp för innevarande budgetår bör ökas med 1,464 miljon kronor till 170 miljoner kronor, enär det för budgetåret 1960/61 till anordnande av lokaler för försvarets forskningsanstalt anvisade investeringsanslaget minskades med detta belopp i samband med att anslag anvisades under fonden för låneunderstöd till lån för värmeförsörjningen vid försvarets forskningsanstalt m. m. Anslagen till investeringar för försvaret ökar alltså i verkligheten med 4 miljoner kronor.

Departementschefen understryker vikten av att alla ansträngningar göres för att hålla nere kostnaderna för statliga byggnadsföretag. Möjligheterna till kostnadsbesparingar måste noggrant beaktas vid såväl planering som utförande av de olika byggnadsföretagen under kapitalbudgeten.

Utskottet har under punkten 1 i sitt denna dag avgivna utlåtande nr 4 tillstyrkt 1960 års försvarskommittés av departementschefen biträdda förslag om en gemensam ram för drift- och kapitalbudgeten.

Utskottet anser sig böra tillstyrka av departementschefen på rekommendation av försvarskommittén föreslagna anslagstekniska förändringar och åtgärder i syfte att åstadkomma förenklingar ävensom ett mera effektivt utnyttjande av anvisade medel under försvarets kapitalbudget. Utskottet biträder alltså förslaget om att de hittillsvarande arméns, marinens och flygvapnets delfonder av fastighetsfonden sammanföras till en gemensam delfond, benämnd Kasernbyggnaders delfond. Detsamma gäller förslaget om sammanförande till sex anslagsrubriker av investeringsanslag i försvarets fastighetsfond, vilka icke avse anläggningar av natur att böra invärderas i befästningars delfond.

Medel, som anvisats för visst objekt å kapitalbudgeten såsom investeringsanslag i försvarets fonder, torde, såsom 1960 års försvarskommitté föreslagit, böra få utnyttjas för annat objekt, under förutsättning att totalkostnaderna för pågående objekt icke ökas utöver vad som skulle ha varit fallet, därest i stället det ursprungliga objektet påbörjats.

Utskottet delar departementschefens uppfattning om angelägenheten av att en plan för byggnads- och anläggningsobjekt för de närmaste åren snart upprättas av vederbörande myndigheter.

Utskottet vill slutligen understryka departementschefens uttalande om vikten av att alla ansträngningar göras för att hålla nere kostnaderna för statliga byggnadsföretag och att möjligheterna till kostnadsbesparingar noggrant beaktas vid såväl planering som utförande av de under investeringsanslagen uppförda byggnadsföretagen.

Åberopande det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må

a) godkänna vad i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 3 januari 1961 föreslagits beträffande sammanföring av arméns, marinens och flygvapnets delfonder av försvarets fastighetsfond till en gemensam delfond, benämnd Kasernbyggnaders delfond;

b) dels godkänna vad departementschefen i nämnda statsrådsprotokoll föreslagit beträffande utnyttjandet av investeringsanslagen under försvarets fonder.

2:o) **Motion om minskning av försvarskostnaderna.** I en inom andra kammaren av herr *Hagberg m. fl.* väckt motion (II: 362) har hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär en nedbantning av de föreslagna försvarsutgifterna kommande budgetår med 800 miljoner kronor och nedskär bemyndigandekraven med 470 miljoner kronor.

Beträffande de skäl, motionärerna anført till stöd för sitt yrkande, hänvisas till motionen.

Utskottet. Under punkten 1 i sitt utlåtande nr 4 denna dag har utskottet på anförda skäl avstyrkt den föreliggande motionen, såvitt densamma avser driftbudgeten. Av samma skäl avstyrker utskottet motionen, i vad den avser begränsning av Kungl. Maj:ts förslag till medelsäskanden under kapitalbudgeten.

Utskottet hemställer,

att motionen II: 362, såvitt nu är i fråga, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Försvarets fonder

FÖRSVARETS FASTIGHETSFOND

Kasernbyggnaders delfond

3:o) **Byggnadsarbeten för gemensamma ändamål.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 2, s. 9—12) att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 10 000 000 kronor.

Motsvarande anslag är för innevarande budgetår uppfört med 10 036 000 kronor.

Enligt förslaget skall medel för byggnadsföretag för gemensamma ändamål, vilka tidigare upptagits såsom särskilda anslag under arméns delfond, fortsättningsvis sammanföras under en anslagsrubrik, Byggnadsarbeten för gemensamma ändamål. De tidigare anslagen Anordnande av lokaler för försvarets forskningsanstalt, Anordnande av lokaler för försvarets radioanstalt, Anordnande av centralförråd för sjukvårdsmateriel och Anordnande av lokaler för flygtekniska försöksanstalten bör härvid utgå ur riksstaten.

Under anslagsrubriken Byggnadsarbeten för gemensamma ändamål bör för budgetåret 1961/62 anvisas sammanlagt 10 000 000 kronor. Dessa medel bör enligt Kungl. Maj:ts närmare bestämmande få utnyttjas för dels fortsättande av arbeten som påbörjats under tidigare budgetår, dels för utförande eller påbörjande av de angelägnaste av de övriga i fortifikationsförvaltningens förslag till medelsäskanden angivna objekten, ävensom av företag i övrigt vilka beräknas draga en totalkostnad av högst 300 000 kronor. Departementschefen förutsätter emellertid, att föreslagna kontors- och förrådslokaler för försvarets radioanstalt samt centralförråd för sjukvårdsmateriel icke nu skall komma till utförande samt att medelstillelningen för byggnadsarbetena inom kvarteret Garnisonen icke kan få den omfattning som fortifikationsförvaltningen angivit.

Utskottet tillstyrker, att medel i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag anvisas för de av departementschefen angivna ändamålen.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Byggnadsarbeten för gemensamma ändamål* för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 10 000 000 kronor.

4:o) **Byggnadsarbeten för armén.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 3, s. 12—15) att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 22 500 000 kronor.

Motsvarande anslag är för innevarande budgetår uppfört med 19 200 000 kronor.

Det föreslagna anslaget är avsett att i huvudsak motsvara de tidigare anslagen Smärre nybyggnads- och förändringsarbeten m. m., Vissa skyddsanordningar vid arméns anläggningar, Byggnadsåtgärder, erforderliga för effektivisering av värnpliktsutbildningen, Förråd för armén och Vissa byggnadsarbeten för armén.

Det nu äskade anslaget bör enligt Kungl. Maj:ts närmare bestämmande få utnyttjas för utförande av de angelägnaste av de i fortifikationsförvaltningens förslag till medelsäskanden särskilt angivna objekten ävensom av företag i övrigt vilka beräknas draga en totalkostnad av högst 300 000 kronor.

Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag till medelsanvisning och har icke något att erinra mot att medlen användas i enlighet med vad departementschefen förordat. Detta innebär, bland annat, att medel beräknas för att möjliggöra påbörjande av en utbyggnad m. m. av krigsskolan vid Karlberg.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Byggnadsarbeten för armén* för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 22 500 000 kronor.

5:o) **Byggnadsarbeten för marinen.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 4, s. 15—18) att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 4 600 000 kronor.

Motsvarande anslag är för innevarande budgetår uppfört med 4 300 000 kronor.

Förevarande anslag motsvarar de tidigare anslagen Smärre nybyggnads- och förändringsarbeten m. m., Vissa skyddsanordningar vid marinens anläggningar, Anordnande av vissa förråd och garage, Flyttning av Stockholms örlogsbas (Bergaskolorna) och Vissa byggnadsarbeten för marinen.

Det nu äskade anslaget bör enligt Kungl. Maj:ts närmare bestämmande få utnyttjas för utförande av de angelägnaste av de i fortifikationsförvaltningens förslag till medelsäskanden särskilt angivna objekten ävensom av företag i övrigt vilka beräknas draga en totalkostnad av högst 300 000 kronor.

Utskottet har icke något att erinra mot den äskade medelsanvisningen liksom ej heller mot vad departementschefen i samband därmed anfört. Utskottet tillstyrker alltså, bland annat, att medel beräknas för att möjliggöra påbörjande av en ubåtsbas vid Vitså i anslutning till Bergaskolorna.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Byggnadsarbeten för marinen* för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 4 600 000 kronor.

6:o) **Byggnadsarbeten för flygvapnet.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 5, s. 18—20) att till ifrågakvarande ändamål för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 7 000 000 kronor.

Motsvarande anslag är för innevarande budgetår uppfört med 12 400 000 kronor.

Anslaget motsvarar de tidigare anslagen Smärre nybyggnads- och förändringsarbeten, Vissa skyddsanordningar vid flygvapnets anläggningar och Vissa byggnadsarbeten för flygvapnet. Under anslagsrubriken Flygfältsarbeten m. m. bör sammanföras de tidigare anslagen Vissa flygfältsarbeten m. m. och Anläggningar för el- och teleutrustning.

Det nu äskade anslaget bör enligt Kungl. Maj:ts närmare bestämmande få utnyttjas för utförande av de angelägnaste av de i fortifikationsförvaltningens förslag till medelsäskanden särskilt angivna objekten ävensom av företag i övrigt vilka beräknas draga en totalkostnad av högst 300 000 kronor.

Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag till medelsanvisning och har icke något att erinra mot det föreslagna sättet för medlens användning.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Byggnadsarbeten för flygvapnet* för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 7 000 000 kronor.

7:o) **Flygfältsarbeten m. m.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 6, s. 20—23) att dels medgiva, att flygfältsarbeten m. m. vid flygvapnet må komma till utförande i den av departementschefen angivna omfattningen, dels ock till Flygfältsarbeten m. m. för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 29 000 000 kronor.

Anslagen Vissa flygfältsarbeten m. m. och Anläggningar för el- och teleutrustning är för innevarande budgetår uppförda med tillhoppa 32 000 000 kronor.

Under anslagsrubriken Flygfältsarbeten m. m. föreslås skola sammanföras de tidigare anslagen Vissa flygfältsarbeten m. m. och Anläggningar för el- och teleutrustning. Under anslaget bör för budgetåret 1961/62 anvisas sammanlagt 29 000 000 kronor. Det föreslagna anslagsbeloppet har fastställts i anslutning till överbefälhavarens under hand framförda synpunkter rörande medelsfördelningen inom fastställd ram för försvarsdepartementets kapitalbudget. Anslagsmedlen bör få utnyttjas för fullföljande av arbetena på fyra flygfält, påbörjande av högst tre nya fält samt hangarplattor, uppställningsplatser m. m. på befintliga fält, ävensom för anläggningar för el- och teleutrustning. Det förutsättes i övrigt få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om byggnadsprogrammets närmare utformning.

Utskottet biträder Kungl. Maj:ts förslag till medelsanvisning och har icke något att erinra mot att medlen utnyttjas i enlighet med vad departementschefen förordat. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om byggnadsprogrammets närmare omfattning.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må

a) medgiva att flygfältsarbeten m. m. vid flygvapnet må komma till utförande i den av departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 3 januari 1961 angivna omfattningen;

b) till *Flygfältsarbeten m. m.* för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 29 000 000 kronor.

Befästningars delfond.

8:o) **Anordnande av vissa fartygstunnilar.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 8, s. 24 och 25) att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 90 000 kronor.

Anslaget är för innevarande budgetår uppfört med 260 000 kronor.

De under ifrågavarande anslag anvisade medlen är avsedda för fem anläggningar, varav en icke påbörjats. Arbetet med sistnämnda anläggning, vilket uppskattas draga en kostnad av över 18 miljoner kronor, anser departementschefen tills vidare icke bör påbörjas. De för anläggningen hittills anvisade medlen, 500 000 kronor, bör utnyttjas för att täcka uppkomna prisstegringar beträffande två av de övriga anläggningarna. Härutöver erfordras för täckande av prisstegringar beträffande sistnämnda två anläggningar 90 000 kronor. Departementschefen föreslår därför, att anslaget för nästa budgetår uppföres med 90 000 kronor.

Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag till medelsanvisning och hemställer alltså,

att riksdagen må till *Anordnande av vissa fartygstunnlar* för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 90 000 kronor.

9:o) **Anordnande av vissa drivmedelsförråd.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 9, s. 25 och 26) att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 2 000 000 kronor.

Anslaget är för innevarande budgetår uppfört med 7 480 000 kronor. Fortifikationsförvaltningen hemställer, att för nästa budgetår anvisas 7 000 000 kronor.

Inom fastställd ram för försvarsdepartementets kapitalbudget bör enligt departementschefen förevarande anslag — bland annat med hänsyn till storleken av outnyttjade belopp under anslaget — för nästa budgetår uppföras med 2 000 000 kronor. Anslagsmedlen föreslås skola användas för fortsatta arbeten på redan beslutade objekt.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft en av riksdagens år 1960 församlade revisorer i dess berättelse under försvarsdepartementet, § 7, gjord anmärkning beträffande anordnande av vissa drivmedelsförråd.

Revisorerna ha anfört bland annat följande.

Fortifikationsförvaltningen har uppfört ett antal bombsäkra drivmedelsanläggningar för försvaret, vilka till flertalet icke varit täta. Desamma ha därför stått outnyttjade under en följd av år och därigenom åsamkats betydande olägenheter av skilda slag.

Orsaken till här angivna förhållande synes i huvudsak vara att söka i bristande tillförlitlighet i det tekniska system som kommit till användning vid byggandet av cisternerna. Det tekniska felet synes bland annat vara, att alltför tunn järnplåt kommit till användning i cisternkonstruktionerna. Detta har medfört att genombränning skett vid fogarna i samband med svetsningen, vilket haft till följd att cisternerna blivit otäta. Vidare har vid gjutningen av betongen erforderlig följsamhet mellan betongen och järnplåten icke kunnat åvägabringas, varför håligheter — s. k. bomma partier — uppstått bakom plåtarna.

Upphovsmän till den vid ifrågavarande anläggningar använda byggnadsmetoden, vilken åtnjuter patentskydd, äro tre av fortifikationsförvaltningens egna tjänstemän. Fortifikationsförvaltningen har genom ett år 1955 träffat avtal med nämnda tjänstemän förvärvat dispositionsrätt till patentet. Avtalet tillförsäkrar patenträttsinnehavarna licensavgifter upp till ett belopp av 200 000 kronor. Avgifterna äro förfallna till betalning med en

tredjedel, beräknad på den projekterade volymen, redan när en anläggning är färdigställd för inklädnad enligt patentet och med återstoden så snart behållaren ingjutits i betong på sätt som svarar mot patentanspråket.

Vad som i ärendet sålunda förevarit ger revisorerna anledning uttala, att enligt deras mening fortifikationsförvaltningen icke handlagt berörda byggnadsärendet med tillräcklig omsorg. Otillfredsställande synes vidare vara, att det mellan fortifikationsförvaltningen och de tre tjänstemännen hos ämbetsverket träffade avtalet givits sådant innehåll, att ersättning för nyttjanderätten till patentet utgår oberoende av om statsverket kommer att kunna nyttiggöra sig av patentet eller icke. Enligt revisorernas uppfattning borde avtalet i stället ha utformats så, att ersättning skall utbetalas först när cisternanläggningarna visat sig användbara för sitt ändamål. Revisorerna finna det med hänsyn till föreliggande omständigheter angeläget, att innan ytterligare medel investeras i ifrågavarande lagringsanläggningar det tekniska system som tillämpats vid deras uppförande underkastas ingående undersökning i avseende på dess praktiska användbarhet. Undersökningen, som lämpligen bör anförtros särskilt tillkallad opartisk expertis, synes också böra omfatta frågan, om fullgoda garantier kunna anses föreligga för att effektiv tätning av cisternerna kommer att uppnås med de metoder som nu begagnas vid de av fortifikationsförvaltningen redan påbörjade iståndsättningsarbetena.

Utlåtanden har avgivits av *överbefälhavaren, försvarets civilförvaltning, fortifikationsförvaltningen, statens sakrevision och riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap* (Del II, s. 75—86).

Beträffande den närmare innebörden av därvid framförda synpunkter torde få hänvisas till utlåtandena.

Utskottet. Revisorerna ha i sitt förevarande uttalande konstaterat, att den av fortifikationsförvaltningen tillämpade byggnadsmetoden medfört, att ett flertal av de av ämbetsverket utförda drivmedelsanläggningarna visat sig otäta och till följd därav stått outnyttjade under ett flertal år. Utskottet förutsätter i likhet med revisorerna, att innan ytterligare medel investeras i ifrågavarande anläggningar lämpligheten av den påtalade byggnadsmetoden blir föremål för ingående undersökning av utomstående expertis. Sådan expertis har, såsom framgår av fortifikationsförvaltningens yttrande, numera tillkallats. Vid sådant förhållande och då den av revisorerna även berörda frågan om patentavtalet kommer att närmare behandlas av försvarets civilförvaltning, har utskottet velat begränsa sig till att vad i ärendet förekommit för riksdagen omförmäla.

Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts under förevarande punkt framställda förslag till medelsanvisning, varvid utskottet hänvisar till vad utskottet i det föregående anfört.

Aberopande det anförda hemställer utskottet,
att riksdagen må till *Anordnande av vissa drivmedelsförråd* för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 2 000 000 kronor.

10:o) **Vissa ammunitionsförråd.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 10, s. 26 och 27) att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 15 500 000 kronor.

Anslaget är för innevarande budgetår uppfört med 4 800 000 kronor. Fortifikationsförvaltningen hemställer att för nästa budgetår anvisas 15 460 000 kronor.

En avsevärd utbyggnad av förrådsutrymmen för förvaring av ammunition erfordras enligt departementschefen under de närmaste budgetåren. Det äskade anslaget avses för fortsatta arbeten med beslutade objekt samt för påbörjande av tre nya centrala förrådsgrupper. I detta sammanhang anmäler departementschefen, att Kungl. Maj:t genom beslut den 2 december 1960 på framställning av fortifikationsförvaltningen bemyndigat ämbetsverket att utöver de belopp som för budgetåret 1960/61 står till förfogande under nu ifrågavarande anslag, utlägga entreprenader å ammunitionsförråd inom en kostnadsram av högst 3 000 000 kronor.

Utskottet tillstyrker den äskade medelsanvisningen och har icke något att erinra mot vad departementschefen i samband därmed anført.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Vissa ammunitionsförråd* för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 15 500 000 kronor.

11:o) **Anordnande av vissa förråd för marinen m. m.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 11, s. 27 och 28) att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 5 500 000 kronor.

Anslaget är för innevarande budgetår uppfört med 2 500 000 kronor.

Fortifikationsförvaltningen hemställer att för nästa budgetår anvisas 5 580 000 kronor, varav 500 000 kronor för ytterligare friliggande förråd, vilket senare belopp i sin helhet erfordras för nästa budgetår.

Departementschefen föreslår, att för nästa budgetår anvisas 5 500 000 kronor. Anslaget föreslås skola användas för fortsatta arbeten med redan beslutade objekt samt för utförande i enlighet med fortifikationsförvaltningens förslag av ytterligare friliggande förråd.

Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag och hemställer alltså, att riksdagen må till *Anordnande av vissa förråd för marinen m. m.* för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 5 500 000 kronor.

12:o) **Uppställningsplatser för radarstationer.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 12, s. 28 och 29) att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 2 300 000 kronor.

Anslaget är för innevarande budgetår uppfört med 4 730 000 kronor. Fortifikationsförvaltningen hemställer, att för nästa budgetår anvisas 2 325 000 kronor.

Det av Kungl. Maj:t äskade anslaget avses för fortsatt byggande av uppställningsplatser för radarstationer för marinen och flygvapnet.

Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag till medelsanvisning och hemställer alltså,

att riksdagen må till *Uppställningsplatser för radarstationer* för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 2 300 000 kronor.

13:o) **Vissa fortifikatoriska anordningar för kustartilleribatterier.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 13, s. 29 och 30) att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 11 200 000 kronor.

Anslaget är för innevarande budgetår uppfört med 10 500 000 kronor. Fortifikationsförvaltningen hemställer, att för nästa budgetår anvisas 12 261 000 kronor.

Departementschefen föreslår, att det äskade anslaget får användas för fortsatta arbeten på redan beslutade objekt.

Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag och hemställer alltså, att riksdagen må till *Vissa fortifikatoriska anordningar för kustartilleribatterier* för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 11 200 000 kronor.

14:o) **Anordnande av vissa lokaler för luftbevakningen m. m.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 14, s. 30—32) att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 15 800 000 kronor.

Anslaget är för innevarande budgetår uppfört med 12 150 000 kronor.

Fortifikationsförvaltningen anmäler i sina medelsäskanden för nästa budgetår, att för täckande av automatisk kostnadsstegring intill den 1 januari 1960 beträffande vissa ej färdigställda anläggningar erfordras tillhoppa 2 580 000 kronor. Beträffande en anläggning har kostnaderna ökat med 360 000 kronor till följd av att arbetsplatsens dyrortsgrupp under arbetets gång ändrats. Vidare har kostnaderna beträffande en anläggning ökat med 3 200 000 kronor sedan numera platsen för anläggningen fastställts och kostnaderna med hänsyn till de lokala förhållandena kunnat uppskattas närmare. Slutligen har kostnaderna för två anläggningar uppräknats med 3 000 000 kronor. Dessa anläggningar avsågs tidigare få en provisorisk utformning. Av föreliggande underlag framgår emellertid att anläggningarna måste bli större och få mera kvalificerade uppgifter än som tidigare planerats, vilket medfört att en provisorisk utbyggnad icke ansetts lämplig. Kostnaderna för samtliga ifrågavarande anläggningar m. m. beräknar fortifikationsförvaltningen till 104 448 000 kronor. För att fullfölja bygnadsprogrammet erfordras 49 660 000 kronor, varav 15 803 000 kronor för budgetåret 1961/62.

Fortifikationsförvaltningen hemställer, att för budgetåret 1961/62 anvisas 15 803 000 kronor.

Departementschefen föreslår, att för nästa budgetår anvisas 15 800 000 kronor. Anslagsmedlen torde få användas för fortsatta arbeten med redan beslutade objekt. Departementschefen anmäler i detta sammanhang, att sådana kostnader för arbeten av byggnadsteknisk natur i en större anläggning vilka uteslutande betingas av den teletekniska utrustningen i anläggningen bestritts med anlitan av medel, som anvisats för anskaffning av denna utrustning. Beträffande en annan anläggning av samma natur har fortifikationsförvaltningen anmält en avsevärd kostnadsökning. Departementschefen förutsätter emellertid att jämväl beträffande denna anläggning kostnaderna för vissa speciella anordningar av byggnadsteknisk natur skall kunna bestridas av de för materielanskaffningen anvisade medlen samt att någon kostnadsökning utöver den som betingas av förändringar i prisnivån icke skall behöva förekomma.

Utskottet tillstyrker, att medel i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag anvisas för fortsatta arbeten med redan beslutade objekt och har icke något att erinra mot vad departementschefen i samband med anslagsberäkningen anfört.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Anordnande av vissa lokaler för luftbevakningen m. m.* för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 15 800 000 kronor.

15:o) **Tygmaterieförråd i berg.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 15, s. 32) att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 10 000 kronor.

Anslaget är för innevarande budgetår uppfört med 2 130 000 kronor. Fortifikationsförvaltningen hemställer, att för nästa budgetår anvisas 1 000 000 kronor.

Departementschefen förutsätter, att pågående arbeten inom en anläggning får fortsättas i den mån förefintlig behållning å anslaget det medger.

Utskottet tillstyrker den äskade medelsanvisningen och har icke något att erinra mot vad departementschefen i samband därmed anfört.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Tygmaterieförråd i berg* för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 10 000 kronor.

16:o) **Fullträffsäkra uppehållsplatser.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 16, s. 32 och 33) att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 500 000 kronor.

Anslaget är för innevarande budgetår uppfört med 2 420 000 kronor. Fortifikationsförvaltningen hemställer, att för nästa budgetår anvisas 1 025 000 kronor.

Departementschefen föreslår, att det äskade anslaget får användas för att fortsätta pågående arbeten.

Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag och hemställer alltså,

att riksdagen må till *Fullträffsäkra uppehållsplatser* för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 500 000 kronor.

17:o) **Flyttning av Stockholms örlogsbas (Muskövarvet).** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 17, s. 33—35) att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 20 000 000 kronor.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sjönell* (I: 114) och den andra inom andra kammaren av herrar *Kollberg* och *Wedén* (II: 273), i vilka hemställts, att riksdagen måtte göra det uttalandet, att ställningstagande till slipanläggningen för motortorpedbåtar m. m.

vid Muskövarvet bör anstå tills den av departementschefen anmälda förnyade utredningen rörande arbetsplanen för varvet fullbordats och underställts riksdagen.

Beträffande de skäl, motionärerna anfört till stöd för sitt yrkande, hänvisas till motionen II: 273.

Anslaget är för innevarande budgetår uppfört med 15 500 000 kronor.

Riksdagen fattade 1953 beslut om utflyttning av Stockholms örlogsvarv till Muskö. År 1958 framlade chefen för marinen ett förslag till utbyggnad av varvet för en totalkostnad av 106 miljoner kronor. Utbyggnaden förutsattes skola verkställas under en sexårsperiod med början budgetåret 1959/60. Enligt en i 1959 års statsverksproposition (bil. 25, s. 42) intagen, av fortifikationsförvaltningen upprättad plan för byggnadsprogrammets genomförande under angiven tidsperiod erfordrades för budgetåren 1959/61 tillhopa 31 miljoner kronor och för budgetåret 1961/62 en årskvot av 21 miljoner kronor. 1959 och 1960 års riksdagar har anvisat tillhopa 28,5 miljoner kronor för utbyggnaden enligt det framlagda förslaget.

För nästa budgetår äskar fortifikationsförvaltningen en medelsanvisning av 24,9 miljoner kronor, varav 2,9 miljoner kronor för täckande av prisstegring. Inom fastställd kostnadsram för försvarsdepartementets kapitalbudget bör enligt departementschefen anslaget för nästa budgetår uppföras med ett belopp av 20 000 000 kronor.

Departementschefen anmäler i detta sammanhang, att den av honom föreslagna minskningen av det av fortifikationsförvaltningen äskade beloppet kommer att medföra en försening av varvets färdigställande. Inom fortifikationsförvaltningen pågår en omarbetning av arbetsplanen för varvet. Först sedan denna under våren 1961 slutförts kan konsekvenserna av den minskade medelstildelningen närmare angivas. En viss begränsning av det tidigare framlagda förslaget till utbyggnad av varvet bör emellertid företagas. Sålunda bör en i 1958 års förslag förutsatt särskild anläggning för motortorpedbåtar m. m. icke komma till utförande. Departementschefen förutsätter, att det får ankomma på Kungl. Maj:t att fatta beslut om den slutliga utformningen av varvsanläggningen.

Utskottet. Vid 1953 års riksdag beslöts, att Stockholms örlogsbas skulle flyttas till Muskö. Enligt nu gällande plan för utflyttningen, sådan den fastställts år 1959, skall i varvsenheten där ingå en anläggning för motortorpedbåtar m. fl. fartyg. Denna anläggning har ännu icke påbörjats. Det har numera från överbefälhavaren framhållits, att anläggningen icke bör koncentreras till Muskövarvet. Enligt vad utskottet under hand inhämtat ha vissa alternativa lösningar rörande annan lämplig plats diskuterats. Det synes utskottet angeläget, att med hänsyn till anläggningens betydelse frågan om densammes framtida ordnande snarast utredes, varvid även

kostnaderna för erforderliga byggnadsåtgärder närmare böra angivas. Utskottet förutsätter, att så sker och att förslag i ämnet i en nära framtid underställes riksdagens prövning. I avvaktan på riksdagens beslut bör med igångsättandet på Muskö av ifrågavarande anläggning anstå. Någon försening med örlogsvarvets utflyttning från Stockholm torde härigenom icke behöva uppkomma, enär verksamheten vid detta varv uteslutande är en fredsverksamhet, för vilken även varvskapaciteten i Karlskrona kan utnyttjas. Utskottet anser, att riksdagen bör i anledning av de föreliggande motionerna i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna, vad utskottet sålunda anfört.

För fullföljande av Muskövarvet har fortifikationsförvaltningen för nästa budgetår äskat 24,9 miljoner kronor. Departementschefen har dock ansett, att inom fastställd kostnadsram för kapitalbudgeten anslaget bör begränsas till 20 miljoner kronor. En medelsanvisning av denna storlek torde medföra en försening av varvets färdigställande. Utskottet finner sig dock icke böra frånga departementschefens förslag.

Åberopande det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må

a) till *Flyttning av Stockholms örlogsbas (Muskövarvet)* för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 20 000 000 kronor;

b) i anledning av motionerna I: 114 och II: 273 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört.

18:o) **Anläggningar för robotvapen.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 18, s. 35 och 36) att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 3 000 000 kronor.

Anslaget är för innevarande budgetår uppfört med 1 500 000 kronor.

Fortifikationsförvaltningen hemställer, att för nästa budgetår anvisas 3 000 000 kronor.

Departementschefen föreslår, att anslaget för nästa budgetår uppföres med 3 000 000 kronor. Anslagsmedlen föreslås skola användas för fortsatta arbeten för flygvapnet enligt det framlagda byggnadsprogrammet samt för projektering m. m. av fortifikatoriska anläggningar för ett kustrobotbatteri. När beslut i fråga om sistnämnda anläggning bör komma till utförande torde få ankomma på Kungl. Maj:t. Slutlig ställning härtill bör enligt departementschefen dock icke tagas förrän närmare underlag föreligger beträffande den ifrågasatta robotanskaffningen och sedan på grundval av den nu föreslagna projekteringen kostnaderna för erforderliga byggnadsåtgärder närmare kunnat angivas.

Utskottet tillstyrker, att medel i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag anvisas för fortsatta arbeten för flygvapnet enligt det framlagda byggnadsprogrammet samt för projektering m. m. av fortifikatoriska anläggningar för ett kustrobotbatteri. Mot vad departementschefen beträffande sistnämnda anläggning anfört har utskottet icke något att erinra.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Anläggningar för robotvapen* för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 3 000 000 kronor.

19:o) **Övriga befästningsarbeten.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 19, s. 36 och 37) att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 8 500 000 kronor.

Anslaget är för innevarande budgetår uppfört med 9 600 000 kronor.

Det sammanlagda medelsbehovet under nästa budgetår för här avsedda arbeten har fortifikationsförvaltningen beräknat till i runt tal 9 605 000 kronor. Härutöver anmäler ämbetsverket behov av ytterligare arbeten för en total kostnad av 17 700 000 kronor.

Departementschefen föreslår, att för att de mest angelägna av ifrågavarande arbeten skall komma till utförande bör för nästa budgetår anvisas 8 500 000 kronor. Det förutsättes få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma om hur anslagsmedlen skall fördelas på de olika byggnadsföretagen.

Utskottet biträder Kungl. Maj:ts förslag och har icke något att erinra mot vad departementschefen i samband därmed anfört.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Övriga befästningsarbeten* för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 8 500 000 kronor.

FÖRSVARETS FABRIKSFOND

20:o) **Anskaffning av maskiner och utrustning m. m. för försvarets fabriksverk.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 21, s. 37 och 38) att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 2 000 000 kronor.

Anslaget är för innevarande budgetår uppfört med 2 500 000 kronor.

Försvarets fabriksstyrelse hemställer, att anslaget för nästa budgetår

uppföres med 2 500 000 kronor, av vilket belopp 500 000 kronor bör användas för den av 1958 års riksdag beslutade sammansättningsverkstaden.

Departementschefen föreslår, att det av Kungl. Maj:t äskade anslaget användes främst för fortlöpande ny- och ersättningsanskaffning av maskiner och utrustning m. m.

Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag och har icke något att erinra mot vad departementschefen i samband därmed anfört.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Anskaffning av maskiner och utrustning m. m. för försvarets fabriksverk* för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 2 000 000 kronor.

21:o) **Vissa byggnadsarbeten för försvarets fabriksverk.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 22, s. 38 och 39) att till ifrågakvarande ändamål för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 1 500 000 kronor.

Anslaget är för innevarande budgetår uppfört med 1 600 000 kronor.

Försvarets fabriksstyrelse hemställer, att anslaget för nästa budgetår uppföres med 4 000 000 kronor, av vilket belopp 2 380 000 kronor avses för att fullfölja första byggnadsetappen av sammansättningsverkstaden.

Departementschefen föreslår, att anslaget för nästa budgetår uppföres med 1 500 000 kronor. Dessa medel bör få utnyttjas för smärre byggnadsarbeten föranledda av ändrade tillverkningar och rationaliseringar av driften samt för de mest angelägna av övriga av fabriksstyrelsen anmälda byggnadsföretag. Departementschefen förutsätter härvid, att ytterligare medel icke erfordras för nästa budgetår för sammansättningsverkstaden, vilken på grund av mellankommande omständigheter ännu icke kunnat påbörjas.

Utskottet har icke något att erinra mot den av departementschefen verkställda anslagsberäkningen och tillstyrker alltså det äskade anslaget.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Vissa byggnadsarbeten för försvarets fabriksverk* för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 1 500 000 kronor.

22:o) **Anskaffning av maskiner och annan utrustning för centraltvätterier för västra Sverige.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 23, s. 39 och 40) att till ifrågakvarande ändamål för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 500 000 kronor.

Anslaget är för innevarande budgetår uppfört med 1 850 000 kronor. Kostnaderna för maskinanskaffningar m. m. för det blivande centraltvätteriet har uppskattats till 4 100 000 kronor. Då för budgetåret 1960/61 anvisats 1 850 000 kronor, erfordras för ändamålet ytterligare 2 250 000 kronor, varav 500 000 kronor för budgetåret 1961/62.

Utskottet tillstyrker den äskade medelsanvisningen och hemställer alltså, att riksdagen må till *Anskaffning av maskiner och annan utrustning för centraltvätterier för västra Sverige* för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 500 000 kronor.

Uppskjutna frågor

23:o) Utskottet kommer framdeles att avgiva utlåtande i fråga om nedannämnda av Kungl. Maj:t under följande punkter framställda förslag, nämligen

punkten 7: Markförvärv för övningsfält m. m. och

punkten 20: Vissa markförvärv för befästningar;

vilket utskottet härmed får för riksdagen
anmäla.

Stockholm den 21 mars 1961

På statsutskottets vägnar:

ERNST V. STAXÄNG

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet har närvarit:

från första kammaren: herrar Näsström, Gillström, Boman, Einar Persson, Ivar Johansson, Birger Andersson, Axel Johannes Andersson, Thun, Holmqvist, Bengtson, Fritz Persson, Svärd, Bertil Petersson, Lundström och Kaijser; samt

från andra kammaren: herrar Staxäng, Gustafsson i Stockholm, Malmberg, Karlsson i Olofström, Svensson i Stenkyrka, Ståhl, Eliasson i Sundborn, Mellqvist, fru Lewén-Eliasson, fröken Elmén, herrar Lassinantti, Johansson i Norrköping, Gustafsson i Uddevalla, Heckscher och Eskel.